

केंद्र शासनाने मंजूर केलेली व राज्यातील २० जिल्ह्यात लागू केलेली एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेचे बळकटीकरण व पुनर्संरचना ही योजना राज्यातील उर्वरित १५ जिल्ह्यांकीरता लागू करणे व त्यासाठी राज्य शासनाच्या वाट्याच्या खर्चाबाबत हमी देणे.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: एबावि-२०१४/प्र.क्र.२४६/का.६
नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : २० जुलै, २०१७

वाचा :- (१) केंद्र शासन, महिला व बाल विकास पत्र क्रमांक No-१-८/२०१२, दिनांक १७/१/२०१४
(२) महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय :- एबावि-२०१४/प्र.क्र.६९/का.६,
दिनांक ३० एप्रिल २०१४

प्रस्तावना :-

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना ही केंद्र पुरस्कृत योजना असून या योजनेची सुरुवात सन १९७५ पासून महाराष्ट्र राज्यात झाली. क्रमाक्रमाने योजनेच्या प्रकल्प संख्येत वाढ होऊन राज्यातील विविध नागरी, ग्रामीण व आदिवासी प्रकल्पातून योजनेचे प्रकल्प स्थापन करण्यात आले. या योजनेअंतर्गत अंगणवाडीच्या माध्यमातून बालके, गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांना ६ महत्त्वाच्या सेवा उदा. लसीकरण, पूर्व प्राथमिक शिक्षण, पुरकपोषण आहार, संदर्भसेवा, आरोग्य तपासणी, १५ ते ४५ वयोगटातील स्त्रियांना आरोग्य व पोषण विषयक शिक्षण, इत्यादीचा लाभ देण्यात येतो. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेच्या अंमलबजावणीच्या दृष्टीने प्रत्येक प्रकल्पस्तरावर बाल विकास प्रकल्प अधिकारी व इतर आवश्यक यंत्रणाही कार्यरत आहेत. तीव्र कमी वजनांच्या बालकांचे प्रमाण जास्त असलेल्या भागात पोषण आहार आणि पुर्व प्राथमिक शिक्षण या सोबत बालविकास कार्यक्रमाची फलनिष्पत्ती सुधारण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करणे याकरिता केंद्र शासनाने एकात्मिक बाल विकास सेवायोजनेचे बळकटीकरण व पुनर्संरचना ही नविन योजना महाराष्ट्रातील निवडक २० जिल्ह्यांकरीता लागू केलेली आहे. सदर जिल्ह्यांतर्गत ग्रामीण १८८, आदिवासी ६३ व नागरी ६६ असे एकुण ३१७ प्रकल्पातील एकुण ६०१३२ अंगणवाडी केंद्राना सदर योजना शासन निर्णय एबावि-२०१४/प्र.क्र.६९/का.६, दिनांक २६ फेब्रुवारी २०१४ अन्वये नंतर दिनांक ३० एप्रिल २०१४ च्या शासन निर्णयान्वये लागू करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्रातील निवडक २० जिल्हे खालीलप्रमाणे आहेत.

अ.क्र.	जिल्हे	अ.क्र.	जिल्हे
१	वर्धा	११	धुळे
२	नंदुरबार	१२	बीड
३	बुलढाणा	१३	अमरावती
४	नांदेड	१४	जालना
५	गडचिरोली	१५	नागपुर
६	चंद्रपुर	१६	सांगली
७	जळगांव	१७	मुंबई
८	वाशिम	१८	हिंगोली
९	अहमदनगर	१९	नाशिक
१०	परभणी	२०	गोंदिया

सदर योजनेतर्गत खालील कार्यक्रम राबविण्यात येत आहेत.

१	पुरक पोषण आहार,
२	औषधी संच, पूर्व शालेय शिक्षण संच, अंगणवाडी केंद्राचे व बाल विकास प्रकल्प अधिका-यांच्या कार्यालयाचे भाडे, सनियंत्रण व मुल्यमापन, पेट्रोल तेल वंगण, माहिती शिक्षण व संवाद, IEC संपर्क, गणवेश व बिछे , अंगणवाडी व प्रकल्प कार्यालय आकस्मिक खर्च, बाल्यावस्थेतील देखभाल व शिक्षण दिवस साजरा करणे, साधनसामुग्री प्रशासनिक खर्च, अंगणवाडी बांधकाम, बांधकाम विस्तार, व इमारत देखभाल इ..
३	बाल्यवस्थेतील देखरेख व शिक्षण (ECCE), पूर्व शालेय शिक्षण, आहार व आरोग्य विषयक शिक्षण, प्रचार प्रसार व समुपदेशन, मातांची काळजी, कमी वजनांच्या बालकांची काळजी घेणे इ.
४	मध्यम व तीव्र कमी वजनाच्या (MUW, SUW) बालकांचे सनियंत्रण,स्नेह शिबिर इ.

२. या योजनेसाठी केंद्र शासन व राज्य शासन यांच्यातील निधीच्या हिश्याचे प्रमाण ९०: १०, ७५ : २५ व ५० : ५० असे ठरविण्यात आले होते. आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई हे या योजनेचे विभाग प्रमुख असून सचिव, महिला व बाल विकास विभाग हे मंत्रालय स्तरावर प्रशासकीय प्रमुख आहेत. ही योजना सन २०१२-१३ पासून २० जिल्ह्यात राबविण्यात येणार होती. तथापि तिची अंमलबजावणी सन २०१४-१५ पासून करण्यात आलेली आहे.

३. एकात्मिक बाल विकास सेवायोजनेचे बळकटीकरण व पुर्नरचना योजना सन २०१४-१५ मध्ये दिनांक १-४-२०१४ पासून राज्यातील उर्वरित सर्व १५ जिल्ह्यांत लागू करण्याचे केंद्र शासनाने दिनांक १७ जानेवारी २०१४ च्या पत्रान्वये कळविले होते. तथापि सदर योजना सन २०१७-१८ पासून उर्वरित १५

जिल्ह्यात राबविण्याचे प्रस्तावित आहे. केंद्र शासनाने केंद्र व राज्य यांच्या हिश्याच्या प्रमाणात सन २०१५-१६ पासून केंद्र ६० % व राज्य ४०% असा बदल (पोषण वगळता) सर्व बाबींमध्ये केलेले आहेत. एकात्मिक बाल विकास सेवायोजनेचे बळकटीकरण व पुनर्रचनेमध्ये समाविष्ट असलेल्या बाबींपैकी अतिरिक्त अंगणवाडी सेविका, स्नेह शिबिर हे दोन कार्यक्रम २० जिल्ह्यांत राबवावयाचे आहेत. या प्रकल्पांतर्गत योजना राबविण्यासाठी प्रस्तावित असलेले महाराष्ट्रातील उर्वरीत १५ जिल्ह्यांचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे. एकात्मिक बाल विकास सेवायोजनेचे बळकटीकरण व पुनर्रचना ही योजना सन २०१७-१८ पासून राज्यातील उपरोक्त उर्वरित सर्व १५ जिल्ह्यांत लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

१	कोल्हापूर	११	रायगड
२	उस्मानाबाद	१२	औरंगाबाद
३	यवतमाळ	१३	भंडारा
४	रत्नागिरी	१४	ठाणे
५	अकोला	१५	पालघर
६	लातूर		
७	सिंधुदुर्ग		
८	सोलापूर		
९	सातारा		
१०	पुणे		

शासन निर्णय :-

राज्यातील २० जिल्ह्यात लागू करण्यात आलेली एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेचे बळकटीकरण व पुनर्रचना ही योजना राज्यातील उर्वरीत १५ जिल्ह्यांत लागू करण्याबाबतचा प्रस्ताव मा.मंत्रिमंडळाच्या दिनांक ३-७-२०१७ रोजी झालेल्या बैठकीत विचारार्थ मान्यतेस्तव सादर करण्यात आला होता. यावर विचारविनिमय होऊन एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेचे बळकटीकरण व पुनर्रचनेतर्गत फक्त “**पुरक पोषण आहार**” हा घटक सुधारित दरानुसार सन २०१७-१८ पासून १५ जिल्ह्यांत लागू करण्यास शासन मान्यता देत आहे. सदर योजनेंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या विद्यमान घटक व नवीन घटक यावरील सुधारीत दर (सोबत जोडलेल्या विवरणपत्राप्रमाणे) राहातील. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेचे बळकटीकरण व पुनर्रचना ही योजना राज्यातील उर्वरीत १५ जिल्ह्यांत लागू केल्यानंतर लागणारा आवश्यक निधी नियोजन व वित्त विभागाच्या सहमतीने सन २०१७-१८ मध्ये यथावकाश उपलब्ध करून घेण्यात येईल. २० जिल्ह्यात राबविण्यात येणा-या तसेच प्रस्तावित असलेल्या खालील बाबींवर शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतलेला आहे.

१. नियोजन व वित्त विभागाने सेविकांच्या गणवेषाबाबत DBT द्वारे निधी वितरणाबाबत सूचविल्याप्रमाणे DBT द्वारे निधी वितरित करण्यास शासन मान्यता देत आहे.
२. राज्यात पाळणाघरांबाबत शासन स्तरावर निर्णय घेण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात आलेली आहे. सदर समितीच्या निर्णयानंतर पाळणाघरांबाबत धोरण निश्चित करण्यात येईल. अंगणवाडी सेविकांची नविन पदनिर्मिती करणे आवश्यक झाल्यास उच्चस्तर सचिव समितीच्या मान्यतेने पदनिर्मिती करण्यात येईल.
३. राज्यातील सर्व जिल्ह्यात केंद्र शासनाने पुरक पोषण आहारासाठी लागू केलेले नविन दर लागू रहातील.

२. सदर शासन निर्णय मा.मंत्रिमंडळाच्या दिनांक ३ जूलै २०१७ रोजीच्या बैठकीत मिळालेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१७०७२०१५५८२९१५३० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(ला.रा.गुजर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री / राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
६. प्रधान सचिव (ले व को.), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. प्रधान सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई
८. सचिव (महिला व बाल विकास विभाग), मंत्रालय, मुंबई
९. सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. आयुक्त, महिला व बाल विकास, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
११. आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई
१२. सर्व विभागीय आयुक्त
१३. सर्व जिल्हाधिकारी
१४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद

१५. सर्व महानगरपालिका आयुक्त, महानगरपालिका
१६. सर्व विभागीय उपायुक्त, महिला व बाल विकास विभाग
१७. सर्व मुख्याधिकारी, नगरपालिका,
१८. सर्व मंत्रालयीन विभाग
१९. महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र मुंबई / नागपूर
२२. महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माता-बाल आरोग्य व पोषण मिशन, औरंगाबाद
२३. सर्व महिला व बाल विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद
२४. सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी/ग्रामीण/आदिवासी)
२५. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
२६. निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी मुंबई
२७. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
२८. महिला व बाल विकास विभागातील सर्व कार्यासने
२९. निवड नस्ती (कार्यासन ६)

एकात्मिक बाल विकास सेवायोजनेचे बळकटीकरण व पुनर्संरचना या योजनेतर्गत बाबनिहाय जुने दर व नविन दर यांचे विवरणपत्र.

विद्यमान दर					पुनर्संरचना सुधारित दर		
अ.क्र.	खर्चाची बाब	जिल्हा प्रकल्प/ अं.केंद्र /मिनी अं.केंद्र	दर रु.	केंद्र व राज्य हिस्सा प्रमाण	दर रु.	केंद्र व राज्य हिस्सा प्रमाण	अतिरिक्त वाढ
१	पुरक पोषण	सर्वसाधारण बालके (६ म.ते ६ वर्षे) २३४५९५५ (३०० दिवस)	रु. ५/- (२.५०+२.५०)	५०:५०	रु. ६/- (३+३) (सध्या राज्य रु ३.०० व केंद्र रु.२.०० देत आहे)	५०:५०	रुपये १/- (राज्याने आपल्या हिश्याची रक्कम रुपये ३.०० अगोदर वाढ केलेली आहे. केंद्र हिश्याच्या प्रमाणात रु.१/- वाढ होत आहे)
		तीव्र कमी वजनाची बालके (६ म ते ६ वर्षे) ३४७४१ (३०० दिवस)	रु. ७/- (३.५०+३.५०)		रु. ९/- (४.५०+४.५०) (सध्या राज्य रु ४.०० व केंद्र रु.३.०० देत आहे)		रुपये २/- (राज्य हिश्याची रक्कम रुपये ०.५० वाढ होत आहे. व . केंद्र हिश्याच्या प्रमाणात रु.१.५०/-वाढ होत आहे)
		गरादर/स्तनदा माता ४४९९४४ (३०० दिवस)	रु.६/- (३.००+३.००)		रु. ७/- (३.५०+३.५०) (सध्या राज्य रु ३.५० व केंद्र रु.२.५० देत आहे)		रुपये १/- (राज्याने आपल्या हिश्याची रक्कम रुपये ३.५० अगोदर वाढ केलेली आहे. केंद्र हिश्याच्या प्रमाणात रु.१/- वाढ होत आहे)